

5. Звідомлення виділу «Кружка родичів» при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1934-35. – Перемишль : Б.в, 1935. – 73 с.
6. Звідомлення приватної коєдукаційної гімназії Товариства «Рідна школа» з українською мовою навчання в Тернополі з правами державних шкіл за шкільний рік 1935/36. – Тернопіль : Друкарня А. Салевич, 1936. – 32 с.
7. Звідомлення приватної коєдукаційної гімназії Товариства «Рідна школа» з українською мовою навчання в Тернополі з правами державних шкіл за шкільний рік 1936/37. – Тернопіль : Б.в, 1937. – 33 с.
8. Звідомлення про життя й працю в державній гімназії з українською мовою навчання філії у Львові у 1937 – 38 шкільному році. – Львів : Накладом «Батьківського Кружка», 1938. – 104 с.
9. Звіт дирекції державної гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1933-34. – Перемишль : Накладом «Кружка Родичів», 1934. – 90 с.
10. Курляк І. Є. Українська гімназійна освіта у Галичині (1864-1918 рр.) : [моногр.] / І. Є. Курляк. – Львів, 1997. – 222 с.
11. Ступарик Б. Національна школа: витоки, становлення / Б. Ступарик. – К. : Інститут змісту і методів навчання, 1998. – 336 с.

Анотація

Г.В.Заник

**Отчеты гимназий как источник истории украинского образования Восточной Галичины у
междовоенный период**

В статье исследуются отчеты гимназий с украинским языком учебы, которые действовали на территории Восточной Галичины в межвоенный период. Рассматриваются национальные-образовательные традиции украинских средних школ. Анализируются отдельные аспекты организации и проведения воспитательной работы в условиях чужеземного господства. Специальное внимание уделяется характеристике гуртовой работы гимназистов. Автор определяет факторы, которые обусловили изменения в воспитательных планах гимназий Восточной Галичины во Второй Речи Посполитой в межвоенный период.

Ключевые слова: отчет, гимназия, работа кружка, национальные традиции.

Summary

H.V.Zanik

**Gymnasium Reports as a Source of Ukrainian Schooling History in Eastern Galicia During the Interwar
Period**

Reports of gymnasiums with teaching in the Ukrainian language in Eastern Galicia, which were used during the interwar period are examined in the article. National and educational traditions of Ukrainian secondary schools are considered. Some aspects of organizing and conducting educational work under alien domination are analysed. Special attention is paid to the characteristics of the hobby group work. Author identifies the factors that led to changes in the educational plans of schools in Eastern Galicia in the Second Polish Republic in the interwar period.

Key words: report, gymnasium, hobby group work, national traditions.

Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.

УДК 37.013(09)

С.Т.ЗОЛОТУХІНА,

*доктор педагогічних наук, професор
(м.Харків)*

Особливості використання джерельної бази в історико-педагогічних дослідженнях

У статті представлено різні погляди науковців на визначення суті історико-педагогічного джерела, розкрито його роль у підготовці якісної наукової праці історико-педагогічного спрямування; відображено форми представлення історико-педагогічної бази (первісна, актуалізована і потенційна). Схарактеризовано підходи дослідників до класифікації джерел (за кількістю, змістом, способом кодування, за походженням, місцем зберігання, за формою подання); з'ясовано особливості використання джерельної бази в історико-педагогічних дослідженнях з педагогічних (дидактичних, виховних, управлінських) проблем, вивчення спадщини персоналій та їхнього внеску в розвиток педагогічної науки, з освітньо-виховних питань в порівняльній педагогіці тощо.

Ключові слова: джерельна база, джерело, класифікація, історико-педагогічне дослідження.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Джерелознавство має особливий статус окремої науки та галузі знань. Історико-педагогічне джерело як носій достовірних історико-педагогічних фактів вимагає від дослідника, по-перше, максимальної виваженості в оцінці кожного джерела та історичних фактів; по-друге, з метою всебічності дослідження проблеми використання всіх доступних джерел.

Проблема використання історичних джерел широко обговорюється вченими-істориками В.Антонович, В.Іконніковим, В.Данилевич, В.Ключевським, М.Карєєвим, М.Хвостовим, О.Богдашиною та ін.

Останні роки науковцями, істориками педагогіки звернуто увагу на роль джерела в історико-педагогічному дослідженні, доведено важливість відбору історико-педагогічного джерела і неупередженого його аналізу.

Аналіз сучасних історико-педагогічних дисертацій свідчить, що одні пошукувачі ретельно відбирають джерела для розкриття проблеми, інші – не турбуються про повноту джерельної бази, об'єктивність отриманої інформації.

Формулювання цілей статті... Мета статті – з'ясувати особливості використання джерел в історико-педагогічних дослідженнях.

Виклад основного матеріалу... Змістовність, ґрунтовність і достовірність історико-педагогічного дослідження, як відомо, забезпечується використанням джерел – свідцтвами і пам'ятниками минулого, в яких, за висловом В.Ключевського, «відбивалось згасле життя окремих осіб чи цілих суспільств».

Глибоко усвідомлюючи роль і значення історичного джерела під час проведення дослідження і розкриваючи його суть, науковці звертали увагу і підкреслювали окремі його характеристики. Так, джерело як результат людської діяльності визначався Е.Бернгеймом, як «історичний матеріал» – В.Антоновичем, як «залишок старини» – С.Платоновим. Отже, історичні джерела синонімізувалися з «матеріалами», «слідами старини», «пам'ятниками минулого», які свідчать про історію людського суспільства, відбивають ту чи іншу його сторону, а також які «залежали від людини, служили людині, виражали людину, означали присутність її діяльності, її уподобання, та її форми буття» (Л.Февр) [1].

Аналіз підходів науковців до з'ясування суті джерела дозволив визначити історико-педагогічне джерело як результати людської діяльності, які містять у собі історико-педагогічну інформацію, виступають її носіями про історико-педагогічні події та явища, і які самі є пам'ятниками матеріальної і духовної культури, епохи, в яку вони були створені. Джерела містять повний обсяг соціальної, політичної, культурної, історико-педагогічної тощо інформації, що слугує основою, фундаментом отримання нового фактичного знання.

Узагальнюючи напрацювання дослідників (О.Адаменко, О.Багдашиної, Л.Ваховського, Н.Дічек, С.Лободи, Н.Побірченко, Н.Сейко, О.Сухомлинської та інш.), констатуємо: історико-педагогічна джерельна база може бути представлена як:

- первісна – джерела, які формувалися у часі здійснення подій і відбивали їх;
- актуалізована – джерела, що введені до наукового обігу через архівні публікації, або цитування, згадування, посилання в наукових працях;
- потенційна – джерела, які існують, але ще не відомі науковцям, не введені до наукового обігу.

Для науковців, які виконують історико-педагогічні дослідження, проблема класифікації джерел важлива у зв'язку зі складністю визначення об'єктів, що постійно розвиваються та змінюються. Класифікація джерел – це, як відомо, поділ джерельної бази на групи за формалізованими ознаками (форма, структура, джерела, спосіб зберігання інформації). По-перше, як зазначає О.Богдашина, класифікація поглиблює уявлення про природу історичного джерела, по-друге, класифікація сприяє подальшій розробці теоретичних проблем джерелознавчої практики (загальної та видової). По-третє, класифікація допомагає кращому вилученню історичної інформації, яка міститься в однотипних джерелах. Історик-джерелознавець використовує своє уявлення про загальні властивості даного виду чи типу джерел для того, щоб глибше опрацювати конкретне історичне джерело [1].

В історичній науці існують різні підходи до класифікації джерел. Наприклад, за кількістю джерела поділяються на масові, поодинокі, унікальні, за просторово-графічним принципом – джерела конкретного регіону, за способом кодування та відтворення інформації – речові, словесні, зображальні, звукові, поведінкові, конвенціональні, за змістом – політичні, соціально-економічні, правничі, культурологічні, релігійні, за походженням (офіційні, особисті, службові, фамільні), за місцем зберігання (архівні, бібліотечні, музейні, приватні колекції), за формою подання матеріалу – усні, речові, писемні тощо.

Узагальнюючи підходи до класифікації джерел (В.Іконніков, В.Антонович, Д.Пушкар'єв, В.Данилевич, В.Ключевський та інш.), зазначимо, що історико-педагогічні джерела поділяють на речові, усні, кінофодокументи, фотодокументи писемні та етнографічні. Вибір джерел, як правило, зумовлюється характером історико-педагогічного дослідження (наукові праці, в яких досліджується конкретна педагогічна проблема; роботи, що присвячені дослідженню персоналії, її внеску в розвиток педагогічної науки; наукові праці з порівняльної педагогіки; дисертації, в яких відображено оцінку науковців з існуючих досліджень педагогічної проблеми, персоналії); а також

часовим простором (віки, роки) і регіональними особливостями. Так, установлення внеску конкретної персоналії в розробку тієї чи іншої проблеми обов'язково вимагає представлення в джерельній базі в більшій мірі її творчо-педагогічної спадщини, творів, статей, книжок, підручників, а також спадщини співвітчизників і попередників. Наприклад, розкриваючи роль і значущість книжки як засобу виховання молодших школярів у педагогічній спадщині В.Сухомлинського, Л.Заліток ретельно проаналізувала науково-педагогічні та художні твори В.Сухомлинського. Основою для написання дисертації стали документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ф. № 5097 – Сухомлинський Василь Олександрович (1918-1970); Державного педагогічно-меморіального музею В.О.Сухомлинського при Павлівській середній школі (с. Павлівш Онуфріївського району Кіровоградської області), зокрема, протоколи педагогічних рад, протоколи психологічних семінарів, протоколи засідань методоб'єднань Павлівської середньої школи, плани роботи школи, плани роботи шкільної бібліотеки, а також матеріали читального залу Фонду В.О.Сухомлинського Державної науково-педагогічної бібліотеки (ДНПБ) України імені В.О.Сухомлинського. Читальний зал Фонду В.О.Сухомлинського – наукова лабораторія з вивчення життя, діяльності і педагогічної спадщини В.Сухомлинського. Тут містяться оригінальні документи, подаровані родиною педагога (оп.1 – Листи), окремі з яких ми вперше вводимо в науковий обіг.

Важливу роль у підготовці дисертації відіграло вивчення фондів Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського та Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О.Сухомлинського, матеріали I-XVII всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський і сучасність», дослідження життєвого і творчого шляху педагога, довідково-бібліографічна література.

Розкриття конкретної історико-педагогічної проблеми: з дидактики, виховання, школознавства, педагогіки вищої школи – зумовлює потребу звернення в рівній мірі до архівних матеріалів, законодавчих та нормативно-правових актів, періодичних видань, науково-методичної, історико-педагогічної літератури, спогадів, рукописів, листів, промов діячів освіти, непересічних громадян, науковців. Крім того, цінність історико-педагогічної дисертації забезпечує, без сумніву, і наявність архівних матеріалів, документів, рідкісних видань, першоджерел. Прикладом сумлінного відбору і використання джерел мають стати дослідження О.Друганової, Л.Зеленської, О.Місечко. Останнє присвячено формуванню системи професійної підготовки вчителя іноземної мови у педагогічних навчальних закладах України (1900-1964 рр.). Джерельну базу дослідження представлено як відомими, так і досі не введеними в науковий обіг матеріалами. Використані в дисертації джерела поділяємо на кілька груп:

1) опубліковані нормативно-правові документи, що регулювали систему освіти й підготовки вчителів іноземної мови у досліджуваній період: проекти та інші матеріали освітніх реформ, статuti, огляди викладання у навчальних закладах, навчальні плани, звіти навчальних закладів, матеріали вчительських з'їздів, державні й партійні декрети, директиви, постанови, накази, розпорядження, на основі яких відтворювалася картина розвитку загальноосвітніх і професійно-освітніх процесів;

2) архівні документи, які ілюструють і деталізують досліджувані події та явища, доповнюють історичну картину у разі втрати аналогічних друкованих матеріалів: документи керівних органів народної освіти, доповіді комісій, матеріали засідань рад університетів та інших навчальних закладів, ділове та приватне листування, звіти навчальних закладів та окремих викладачів, огляди викладання, програми викладання у педагогічних навчальних закладах, навчальні розклади, різноманітні відомості та списки, директивні вказівки, доповідні та пояснювальні записки, статистична звітність тощо з фондів Центрального державного історичного архіву України в м.Києві (фф.385, 442, 707, 1252, 2061, 2162), Державного архіву м.Києва (фф.16, 154, 244, 346), Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (фф. 1, 2, 5,166, 177, 2581), Державного архіву Харківської області (фф.1780, 2792, 4850). Усього в роботі використано 313 справ, 58 описів, 19 архівних фондів. Серед досліджених архівних джерел 78 справ, які раніше не опрацьовувалися.

3) нарагивні джерела, які дають можливість усвідомити суть історичних подій досліджуваного періоду і впорядкувати їх у певній взаємній залежності на основі поданих у них описів та аналізу: публікації у періодичних виданнях, на сторінках яких проблеми підготовки вчителів іноземних мов стали предметом обговорення («Журнал Министерства народного просвещения» (1864-1917), «Педагогический сборник» (1870-1917), «Русская школа» (1890-1917), «Киевская старина» (1882-1907), «Вільна українська школа» (1917-1920), «Шлях освіти» («Путь просвещения») (1922-1930), «Комуністична освіта» (1931-1941), «Освіта» (1918), «Народное просвещение» (1918-1930), «Радянська школа» (1932-1991), «Иностранный язык в школе» («Иностранные языки в школе») (1934-2010), «Советская педагогика» (1937-1991), «Вестник высшей школы» (1940-2010), «Педагогика» (1991-

2010), «Педагогіка і психологія» (1993-2009), «Іноземні мови» (1995-2010), «Шлях освіти» (1997-2010), «Іноземні мови в навчальних закладах» (2002-2010); спогади учасників подій, книжки, монографії, дисертаційні дослідження, окремі праці й збірники праць радянських, українських і російських науковців, які висвітлюють розвиток вищої професійно-педагогічної освіти загалом та окремих її галузей зокрема. У ході аналізу сучасної концепції підготовки вчителя іноземної мови використано 7 іншомовних джерел.

У роботах, що виконані на сучасному матеріалі, слід звертати особливу увагу на повноту представлених джерел. Наприклад, для розкриття теми «Образ учителя в суспільно-культурному житті пізньорадянського суспільства» дослідниця використала не тільки документи архівів, бібліотек України, історико-педагогічні джерела, а й проаналізувала періодичні видання 70-80 років, зокрема: «Учительская газета», «Бюллетень Государственного комитета СССР по народному образованию», «Высшее и среднее специальное образование», «Вестник Харьковского университета», «Воспитание школьников», «Народное образование», «Новые исследования в педагогических науках», «Новости литературы по педагогическим наукам и народному образованию», «Обруч» – илюстрований науково-популярний і педагогічний журнал для керівників всіх рівней, методистів, вихователів дитячих садів, учителів початкових шкіл і батьків, «Советская педагогика», «Семья и школа» тощо, а також продукцію кінематографа, художню і публіцистичну літературу з даної проблеми, зокрема: В.Бикова («Обеліск»), О.Іванова («Географ глобус пропив»), А.Ліханова («Добрі наміри»), В.Нестайко («Одиниця» з обманом), О.Олексина («Божевільна Євдокія»), Л.Бодогоської («Повість про руду дівчинку»), Ю.Полякова («Робота над помилками»), В.Распутіна («Уроки французької»), Г.Щербакової («Вам і не снилося»).

Підкреслимо, що періодичні пресові видання як джерело наукового дослідження використовуються майже у 80 роботах із 100. Це пояснюється об'єктивною роллю і значущістю періодичних видань в суспільстві, їх гнучкістю, мобільністю, наданням можливості громадян висловити власну думку і познайомитися з ідеями, положеннями, концепціями не тільки співвітчизників, а й зарубіжних дописувачів.

При цьому періодична преса виступає і як предмет дослідження, і як джерело для з'ясування, розкриття проблеми, наприклад дисертація С.Лободи на тему «Педагогічна преса як чинник формування педагогічної творчості вчителя в історії розвитку української освіти (XX століття)», Луганськ, 2011.

Зазначимо, джерельна база дисертаційних робіт, предметом яких стає оцінка науковцями досліджень творчого доробку конкретної персоналії складається з архівних документів, урядових актів і особлива роль відводиться спадщині педагога, громадського діяча і науковим роботам, в яких відображено їхні теоретичні ідеї і діяльність. Наприклад, джерельна база дослідження О.Г.Олексіенко «Педагогічна спадщина Х.Д.Алчевської в оцінці вітчизняних науковців», Луганськ, 2013, включала: педагогічні твори Х.Д.Алчевської, її щоденники, листування; періодичні профільні видання – дореволюційні: «Русский народный учитель», «Русская школа», «Вестник воспитания», «Голос минувшего», «Семья и школа», «Отечественные записки», «Русская мысль», «Записки учителя», «Русское богатство», «Школа и жизнь», «Вестник Европы», «Наблюдатель», «Педагогический листок», «Учитель»; сучасні: «Рідна школа», «Шлях освіти», «Світло», «Освіта Донбасу», «Педагогическое обозрение», «Народное образование», «Образование», «Наша школа», «Обновление школы», «Учитель и школа» та ін., архівні матеріали, матеріали фондів бібліотек м.Луганська, Харкова, Києва, Одеси, Москви.

Своєрідною є джерельна база історико-педагогічних робіт з компаративної тематики. Обов'язковою умовою дисертацій з порівняльної педагогіки є використання документів і матеріалів країни, що досліджується. Наприклад, джерельна база докторської дисертації В.В.Червонецького «Загальні тенденції розвитку шкільної екологічної освіти в країнах Євроатлантичного регіону у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть» становить:

- державні та урядові документи щодо розвитку екологічної освіти у країнах євроатлантичного регіону;
- національні навчальні плани та підручники для середніх шкіл, методичні матеріали з екологічної освіти учнів у школах країн євроатлантичного регіону;
- документи й матеріали міжнародних, національних та регіональних конференцій і семінарів з екологічної освіти;
- монографії вітчизняних та зарубіжних авторів філософського, історичного, етнографічного та педагогічного напрямку про взаємодію людини з довкіллям, про вплив природного середовища на фізичний, психічний та духовний розвиток особистості; про педагогічну інтерпретацію сучасних екологічних проблем;
- провідні фахові педагогічні видання України «Рідна школа», «Педагогіка і психологія», «Шлях освіти», «Початкова школа», «Вища школа»;

• зарубіжна педагогічна періодика: «Педагогіка», «Экологическое образование», «Народное образование», «Биология в школе» (Росія), «The American Biology Teacher», «Environmental Education», «Physics Education», «Science Education», «The Science Teacher» (США); «British Journal of Educational Studies», «British Journal of In-Service Education», «Ecological Issue», «Environmental Science and Technology», «The Journal of Environmental Education», «Nature» тощо з фондів Київського та Донецького філіалів Британської Ради, мережі Інтернету, національної бібліотеки України імені В.Вернадського, Донецької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Н.Крупської, бібліотек Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка, Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов.

Висновки... Таким чином, аналіз значної кількості історико-педагогічних робіт дозволяє стверджувати:

- джерельна база є основою написання змістовних дисертацій, розв'язання наукової проблеми;
- вибір джерела залежить від характеру дослідження, його мети, регіональних особливостей і часового виміру;
- найбільш доцільними і поширеними, як правило, виступають: документально-фактологічні матеріали: архівні матеріали, документи відділу стародруків, історичних колекцій, рідкісних видань; історико-педагогічні джерела: дисертації, монографії, періодична преса, публіцистика, методична література: підручники, посібники, хрестоматії, навчальні програми; нормативно-правові акти (постанови, розпорядження, накази, статистичні матеріали).

Список використаних джерел та літератури:

1. Богдашина О. Джерелознавство історії України: теорія, методика, історія / О. Богдашина. – Харків, Тарбут Лаам, 2005. – 192 с.
2. Богуславський М. Структура сучасного історико-педагогічного знання / М. Богуславський // Шлях освіти. – 1999. – № 4. – С. 37–40.
3. Ваховський Л. Ц. Конструювання методології регіонального історико-педагогічного дослідження / Л. Ц. Ваховський // Історико-педагогічні дослідження. Регіональний вимір. Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). – Ч. I. – С. 16–22.
4. Елліс І. О. Образ учителя в суспільно-культурному житті пізнорадянського суспільства 70-80-х років ХХ століття : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / І. О. Елліс. – Харків, 2011. – 20 с.
5. Заліток Л. М. Книжка як засіб виховання молодших школярів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Л. М. Заліток. – К., 2011. – 20 с.
6. Курило В. Критеріально-комплексний підхід до аналізу історико-педагогічної думки / В. Курило // Шлях освіти. – № 3. – 1999. – С. 41–44.
7. Місечко О. Є. Формування системи професійної підготовки вчителя іноземної мови у педагогічних навчальних закладах України (1900-1964 рр.) : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. докт. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / О. Є. Місечко. – К., 2011. – 44 с.
8. Олексієнко О. Г. Педагогічна спадщина Х. Д. Алчевської в оцінці вітчизняних науковців : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / О. Г. Олексієнко. – Луганськ, 2013. – 20 с.
9. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : А.П.Н., 2003. – 68 с.
10. Червонецький В. В. Загальні тенденції розвитку шкільної екологічної освіти в країнах євроатлантичного регіону у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. докт. пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / В. В. Червонецький. – Луганськ, 2007. – 44 с.

Анотація

С.Т.Золотухина

Особенности использования источниковедческой базы в историко-педагогических исследованиях

В статье представлено разные взгляды ученых на определение сущности историко-педагогического источника, раскрыто его роль в подготовке качественного научного труда историко-педагогической направленности; отражено формы представления историко-педагогической базы (первичная, актуализованная, потенциальная). Охарактеризовано подходы исследователей к классификации источников (по количеству, содержанию, способу кодировки, по происхождению, месту хранения, по форме подачи); определены особенности использования источниковедческой базы в историко-педагогических исследованиях по педагогическим (дидактическим, воспитательным, управленческим) проблемам, по изучении наследия персоналий, их вклада в развитие педагогической науки, по учебно-воспитательным вопросам в сравнительной педагогике и т.д.

Ключевые слова: *источниковедческая база, источник, классификация, историко-педагогическое исследование.*

Summary

S.T.Zolotukhina

Specific Features of the Source Basis Use in Historical and Pedagogical Researches

The approaches of modern scientists to determining of the essence of the historical and pedagogical source and its role in the developing of high-quality scientific research of historical and pedagogical character have been defined in the article; the forms of representation of the historical and pedagogical source basis (primary, actualised, potential) have been reflected in the article; approaches to the source classification (according to the amount, content, ways of codification, origin, places of storing, ways of presenting) have been determined and described; specific features of the source base use in historical and pedagogical researches dealing with pedagogical issues (didactic, upbringing, administrative), personalities heritage and their contribution to the development of the pedagogical science, problems of comparative pedagogy have been revealed in this article.

Key words: source basis, source, classification, historical and pedagogical research.

Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.

УДК: 373.018.523(091)(477)

Г.І.ІВАНЮК,

кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Київ)

Підходи до відбору джерельної бази дослідження соціально-педагогічних засад розвитку сільської школи в Україні (друга половина 50-х – 90-ті рр. ХХ ст.)

У статті розкрито основні підходи та принципи до відбору джерельної бази історико-педагогічного дослідження теми «Соціально-педагогічні засади розвитку сільської школи в Україні (друга половина 50-х–90-ті рр. ХХ ст.)». Проаналізовано сучасні підходи щодо історико-педагогічних досліджень. Виокремлено сутнісні особливості досліджень соціально-педагогічних засад розвитку сільської школи та їх багатоплановість, що визначає потребу вдосконалення інтердисциплінарного підходу до відбору джерел. Автор відходить від формаційного підходу до відбору джерельної бази дослідження. Джерела дослідження класифіковано й представлено за окремими групами: джерела історіографічного характеру, джерела документальні, джерела оповідні та особового походження, джерела масові, джерела підручникотворення та електронні джерела.

Ключові слова: джерельна база, історіографія, підходи, принципи, розвиток сільської школи, соціально-педагогічні засади.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Відбір джерельної бази історико-педагогічного дослідження соціально-педагогічних засад розвитку сільської школи в Україні ми розглядаємо, починаючи з другої половини 50-х років ХХ ст. (нижня межа). У ці роки характерними є системні зміни державної стратегії щодо підготовки сільських школярів до праці в сільському господарстві, промисловості, а також у закладах соціально-культурної сфери села. В умовах часткової лібералізації суспільного життя з'явилися педагогічні праці з актуальних проблем розвитку структур і типів сільських загальноосвітніх навчальних закладів, вдосконалення змісту, форм шкільної освіти учнів і підготовки вчителя до роботи в сільській школі.

Верхньою межею студіювання означеної проблеми є кінець 90-х років ХХ ст. коли розпочалася розбудова сільської школи в незалежній Україні, а саме модернізація сільської школи в умовах ринкових відносин на особистісно орієнтованій освітній парадигмі.

Джерелознавча база історико-педагогічного дослідження соціально-педагогічних засад розвитку сільської школи в Україні (друга половина 50-х – 90-ті роки ХХ ст.) є багатоплановою, оскільки предмет дослідження лежить у площині соціально-економічної (культурної, демографічної) та педагогічної сфер.

Аналіз досліджень і публікацій... Основою для обґрунтування підходів до відбору джерелознавчої бази з означеної теми є праці українських науковців, що відображають загальні підходи до відбору історіографії та джерельної бази історико-педагогічних досліджень. З огляду на те, що дослідження соціально-педагогічних засад розвитку сільської школи вимагає комплексного вивчення педагогічних процесів і явищ, вагомими є ключові ідеї про комплексний підхід до виокремлення джерелознавчої бази історико-педагогічного дослідження «з точки зору багатовекторності видів джерел» (Н.Гупан) [23], систему джерелознавчої бази педагогіки (В.Биков) [9], вихідні положення періодизації педагогічної думки в окреслених хронологічних межах (Н.Гупан